

דף רש"י

בין הדף היומי ופרשת השבוע

בין תפילה לתפילה

בפסוק שבפרשתנו.

הגמרא בדף יד: בהקשר של מנהגי אבלות בתעניות על הגשמים מביאה ברייתא כלהלן: "תנו רבנן חברים אין שאילת שלום ביניהן עמי הארץ ששואלין מחזירין להם בשפה רפה ובכבוד ראש.... אמר ר' אלעזר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע בן נון שנאמר (יהושע ז-י) "ויאמר ה' אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך".... ואמר ר' אלעזר לא הכל בקריעה ולא הכל בנפילה משה ואהרן בנפילה יהושע וכלב בקריעה משה ואהרן בנפילה דכתיב (במדבר יד-ה) "ויפל משה ואהרן על פניהם" יהושע וכלב בקריעה דכתיב (במדבר יד-ו/לח) "ויהושע בן נון וכלב בן יפנה קרעו בגדיהם"...."

ר' אלעזר אומר כמה מימרות בברייתא הנ"ל. ראשית הוא אומר שאין זה מכבודו של אדם חשוב ליפול על פניו אלא כ"כ יודע שזה יעזור לו בכך שיענו לו מן השמיים.

בנוסף אומר ר' אלעזר שיש כאלו שקריעה פועלת אצלם יותר מנפילה ויש כאלו שלהיפך. הנפילה המובאת כאן בדבריו משמעותה תפילה. יש שתפילתם נענית ויש שמעשה חיצוני שלהם משפיע יותר, כקריעה. לכן מביאה הגמרא דווקא את הפסוק של חטא המרגלים שם לא נענשו משה ואהרן ושם התפילה הייתה במקומה. אלא שייטכן ואולי היה מצופה מהם שגם ימחאו על כבוד שמיים. כאשר במי מריבה בוחרים משה ואהרן שוב בנפילה, הגם שזו תפילה המתקבלת תמיד בברכה, אך כאן כבר אולי היה מצופה מהם יותר, כלקח מחטא המרגלים, שייביעו עמדה נחרצת ויעמדו בתוקף מול חילול כבוד שמיים ולא ימלטו את נפשם לאוהל מועד בתפילה בלבד.

קטונו מלהבין את עומק מעשיהם של ענקי אומתנו כמשה ואהרן, לבטח לחוות דעה שאינה חיובית על הנהגתם. אך אולי רוצה התורה ללמדנו שעם כל החשיבות והמשמעות הרבה והיקרה של תפילה בכל עת ועל כל דבר, קיימת גם חשיבות למעשה שבצידה.

בעידן בו רבות תפילות עמך בית ישראל כולנו משוועים ומיחלים ובטוחים שתפילות אלו בעזת"י לא ישיבו פנינו ריקם. התפילה והנפילה משמשות בערבובייה. אך גם במקום בו נצרכת תפילה יש לוודא שלא תהיה ח"ו נפילה שאינו במובן תפילה.

וברוח זו בת ימינו נסיים בדברי דוד המלך ע"ה שהעיד על עצמו שכולו תפילה. וכך אומר דוד בתהילים נ"ה בהקשר של מידת הביטחון בה' בעניינים אלו עליהם אנו מתפללים מאד בימים האחרונים: "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקֶּרֶב לִי כִּי בְּרַבִּים הָיוּ עֲמָדֵי יִשְׁמַע אֶל וַיַּעֲנֵם וַיִּשָׁב קָדָם סֵלָה..... הַשֵּׁלֶךְ עַל ה' יְהַבֵּךְ וְהוּא יְכַלְכֶּלְךָ לֹא יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט לְצַדִּיק וְאַתָּה אֱלֹקִים תִּוְרָדָם לְבָאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמְרִמָּה לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם וְאֲנִי אֶבְטַח בְּךָ". אכ"ר.

בפרשתנו, פרשת חוקת, אנו קוראים: "וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הַעֵדָה מְדַבְּרִים בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקֹדֶשׁ וַתִּמָּת שֵׁם מֵרִים וַתִּקְבֹּר שָׁם וְלֹא הָיָה מִיָּם לַעֲדָה וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהָרֹן וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם מֹשֶׁה..... וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקֹּהֵל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם" (במדבר כ, א-ו)

מה פשרה של נפילה זו המופיעה מספר פעמים, בפרט בפרשיית התורה האחרונות?

לשם כך נסקור בקצרה את הפעמים האחרונות בהם מופיעה 'נפילה' זו.

בפרשת קורח כשקורח ועדתו נקהלים על משה ואהרן וטוענים "רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'" (במדבר טז, ו) אין מילים בפי משה אלא "וישמע משה ויפול על פניו" (במדבר טז, ז) רק אח"כ משה מדבר אל קורח ועדתו.

מדוע לא הגיב משה רבנו מייד אלא רק נפל על פניו ומה פשרה של אותה נפילה?

רש"י כבר מסביר לנו בשם התנחומא 'ויפול על פניו' - מפני המחלוקת. מהמשך הפסוקים ומעדותה של התורה על ענוותנותו של משה משתמע אכן שנפילה זו הייתה ג"כ פעולה שמאפיינת את ענוותנותו של משה ובהלתו מפני המחלוקת.

בפרשת שלח כשהמרגלים הוציאו את דיבת הארץ וכל העם בכה בלילה ההוא "וילונו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמר אליהם כל העדה לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת...הלא טוב לנו שוב מצרימה" (במדבר יד, ב-ג). גם כאן משה ואהרן נופלים על פניהם. "ויפול משה ואהרן על פניהם לפני כל קהל עדת בני ישראל" (במדבר יד, ה) אלא ששם משה ואהרן נפלו על פניהם כדי להתפלל.

ומה פשרה של הנפילה של משה ואהרן בפרשתנו?

מסבירים חלק מפרשני המקרא, כי נפילה זו היא הפתח לחטא מי מריבה. למעשה בפרשה זו של מי מריבה נתנת למשה ואהרן הזדמנות לתקן את חוסר מעורבותם, לכאורה, בחטא המרגלים. כאשר כל בני"י ועשרת המרגלים קוראים תיגר על הכניסה לארץ ישראל רק כלב ויהושע עומדים בפרץ. הקדשת שמו של ה' למול הטענות של בני"י שהוחמצה ע"י משה ואהרן בפרשת המרגלים מקבלת, איפוא, הזדמנות שנייה. אלא שמשה ואהרן גם כאן למול הטענות של בני ישראל בוחרים בבריחה לאוהל מועד ובנפילה על פניהם. זה גם יכול להסביר את המשך בחטא מי מריבה ועונשו לעומת הפעם הקודמת שלא נענשו.

ההסבר הנ"ל יכול להסביר את השימוש שעושה הגמרא (במסכת תענית דף יד: אותה למדנו השבוע) דווקא בפסוק הנפילה של משה ואהרן בחטא המרגלים ולא משתמשת